

İlk Tunç Çağı'nın Son Evresinde Anadolu

(Turgut Yiğit, "İlk Tunç Çağı'nın Son Evresinde Anadolu'nun Siyasal Görünümü," Tarih Araştırmaları Dergisi sayı: 33 (2003), s.167-182'den uyarlanmıştır.)

Anadolu'da M.Ö. 3. binyılda yaşanmış olan ve üç aşamada ele alınan, tuncun gittikçe yaygınlaşan kullanımıyla belirlenen İlk Tunç Çağı, madenin insan yaşamında daha çok yer almasıyla da ilişkilendirilebilecek kültürel, siyasal ve sosyal alanda gelişmelerin ve değişmelerin hız kazandığı dönemdir. Bu çağın son aşamasına kadar olan bilgilerimiz sadece arkeolojik araştırmalar ve kazıların sonuçlarına dayanıyor iken, yine başlıca kaynağımız bunlar olmakla birlikte İlk Tunç Çağı III (M.Ö. 2300-2000) olarak adlandırılan son evrede, Mezopotamya'da gelişmiş bir uygarlığa ilişkin yazılı belgelerdeki çok sınırlı da olsa Anadolu'ya dair kayıtlara rastlanmaktadır. M.Ö. 24. yüzyılın ortalarında Agade kenti merkez olmak üzere kral Sargon önderliğinde, Önasya'da çok geniş bir alana yayılacak olan bir imparatorluk kuran Akkadlar, bu dönemde çivi yazısını kullanıyorlardı. Anadolu'ya dek uzanan Akkadlı kralların yazılı belgelerinde ve onlardan çok daha sonra onlara atfen yazıya geçirilmiş efsanevi içerikli belgelerde Anadolu'dan, buradaki kentlerden, krallardan bahisler vardır.

İlk Tunç Çağı'nda yoğun olarak yerleşilmiş olduğu araştırmaların sonuçlarıyla ortaya konulan Orta Anadolu'nun önemli merkezleri arasında Alacahöyük, Alishar, Kültepe, Achemhöyük, Karaoğlan, Ahlatlıbel, Koçumbeli ve Etiyokuşu sayılabilir.

Çorum'un Alaca ilçesi yakınlarındaki Alacahöyük'te İlk Tunç Çağı'na ait olmak üzere çok önemli buluntular veren on üç mezar, ortaya çıkarılmıştır. Birden fazla kullanılmış olduğu yapılan araştırmalarla anlaşılan bu mezarlara bırakılmış olan eşyalar dolayısıyla buralara kimlerin gömülmüş olabileceği yolunda yorumlar yapılabilmektedir. Alacahöyük'ün 3. kültür katına ait olan bu mezarlardan çıkan zengin buluntular, gömünün İlk Tunç Çağı'nın son evresinde, yani İlk Tunç III döneminde yapıldığına işaret etmektedir¹. Bu zengin buluntular, o dönem Anadolu'sunun dini ve sosyal yaşamı hakkında fikirler verdiği, o dönem sanatına dair çok kıymetli bilgiler içeren malzeme olduğu gibi, siyasal yapıya ilişkin ipuçları da sunmaktadır.

---

¹ H.Z.Koşay-M.Akok, *Alacahöyük Kazısı, 1963-67 Çalışmalar ve Keşiflere Ait İlk Rapor*, Ankara 1973, s. XI; U.B. Alkim, *Anatolia I*, Geneva 1968, s.124

Yozgat'ın Sorgun ilçesi yakınlarındaki Alişar'ın 3. tabakasının İlk Tunç Çağı'nın son evresine ait olduğu belirlenmiştir². Alişar'ın da İlk Tunç III döneminde, tıpkı Alacahöyük'te olduğu gibi, bölgesinde bir merkez konumunda, belli bir gücü elinde bulunduran bir yerleşim yeri olduğu ileri sürülebilir.

Anadolu'nun tarihsel devirlere girdiği M.Ö. 2. binyılın başlarında çok önemli bir merkez olarak karşımıza çıkan Kültepe'nin 13-11. tabakalarının İlk Tunç III dönemini içerdiği belirtilmektedir³. İlk Tunç Çağı'nın bu son evresinde de büyük yapıların varlığı, kent etrafındaki tahkimat ve diğer buluntuları, burasının çok iyi bilinen M.Ö. 2. binyılın başlarındaki tarihinden önce de önemli bir merkez olduğu yolunda fikir vermektedir.

Ankara'nın güneyindeki Karaoğlan'da İlk Tunç III dönemi 5. tabakada yaşanmıştır. Üç evreli olan 5. tabakasında sur kalıntılarına rastlanmayan ve bu yönüyle Anadolu'daki diğer önemli İlk Tunç yerleşmelerinden ayrılan Karaoğlan'da, bu çağa ilişkin yerleşmelerin dikkat çekici olduğu hafiri tarafından da vurgulanmaktadır. Mimariye ait ve diğer kalıntılar dolayısıyla, gelişmiş, iş bölümünü, sosyal hiyerarşiyi ve mülkiyeti tanıyan bir topluluğun varlığının Karaoğlan için kabul edilebileceği belirtilmektedir⁴. Yine Ankara'nın güneybatısındaki Ahlatlıbel'de yapılan kazılarda İlk Tunç III yerleşmesinde bir kale ve onu çevreleyen sur kalıntılarına rastlanmıştır⁵. Ankara yakınlarındaki bir başka yerleşim yeri olan Koçumbeli de Ahlatlıbel ile benzer özelliklere sahip⁶, yani bölgesinde otorite sahibi yerel bir sülalenin oturma yeri olarak kabul edilmektedir⁷. İlk Tunç Çağı'nın son evresinin temsil edilmiş olduğu Ankara yakınlarındaki Etiyokuşu'nda yapılan kazılarda etrafı bir sur ile çevrilmiş olan bu yerleşmenin zaman içinde gelişim gösterdiği anlaşılmıştır⁸.

Aksaray yakınlarındaki Yeşilova'da bulunan ve İlk Tunç Çağı'nın son evresinin 8. tabakasında yaşandığı belirlenen⁹ Acemhöyük ile, bu evrenin 5-6. tabakalarda temsil edildiği ortaya konulmuş olan¹⁰ Konya yakınlarındaki Karahöyük'ün, buralarda yapılan kazılarda ele geçen buluntularla ve höyüklerin

---

² Alkım, a.g.e, s.123; J.Yakar, *The Later Prehistory of Anatolia, The Late Chalcolithic and Early Bronze Age I*, 1985, s.198.

³ J.Yakar, "Regional and Local Schools of Metalwork in Early Bronze Age Anatolia," *An.St.* 35(1985), s.34; Yakar, *The Later Prehistory. I*, s.199.

⁴ R.O.Arık, "Karaoğlan Höyüğü Bakır Çağı Mimarlığındaki Özellikler," *III.Türk Tarih Kongresi 1943*, Ankara 1948, s.48-49, 58-59.

⁵ Hamit Zübeyr, "Ahlatlıbel Hafriyatı," *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi* 2(1934), s.6.

⁶ B.Tezcan, *1964 Koçumbeli Kazısı*, Ankara 1966, s.11.

⁷ Alkım, a.g.e, s.122; Yakar, *The Later Prehistory. I*, s.39,66.

⁸ Ş.A.Kansu, *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Etiyokuşu Hafriyatı Raporu (1937)*, Ankara 1940, s.19-20.

⁹ Yakar, *The Later Prehistory. I*, s.199-200.

¹⁰ S.Alp, "Karahöyük Kazısı," *Belleten* 31, s.457; S.Alp, "Karahöyük Kazısı," *Belleten* 37, s.435.

boyutları dolayısıyla, söz konusu çağın önemli yerleşmeleri oldukları anlaşılabilir¹¹.

Çukurova'daki, önceleri Kuzey Mezopotamya ve Suriye ile olan ilişkinin azalarak, bu dönemde Anadolu etkisinin daha çok görülmeye başlandığı gözlemlenmektedir¹². Güneydeki kazılar sonucunda, İlk Tunç Çağı'nın son aşaması Tarsus Gözlükule'de dört evreli olarak tanınabilmiştir¹³.

İlk Tunç III'e tarihlenen¹⁴ Denizli'nin Çivril ilçesi yakınlarındaki Beycesultan, Anadolu'nun güneybatısındaki, bölgesinin merkezi konumunda olabilecek bir yerleşim yeri olarak dikkati çekmektedir.

Batı Anadolu'da İlk Tunç Çağı tabakalarıyla ilgili olmak üzere şüphesiz en çok göze çarpan merkez Troia'dır. Burada 2c-g evreleri İlk Tunç III dönemine tarihlenmektedir¹⁵. Troia'nın 2. tabakasının bir sur duvarından ve bunun yanı sıra saray olabileceği belirtilen büyük yapı kompleksleri bulunduğu bahsedilmektedir¹⁶. Meşhur Troia hazinesinin de ait olduğu İlk Tunç III dönemi Troia'sı da bir kralın oturduğu kent olarak tanımlanmaktadır¹⁷.

Anadolu'nun kuzeyi, İlk Tunç Çağı'nda daha az iskan edilmiş olarak görünmektedir. Bu devrin yaşanmış olduğu tespit edilmiş olan yerleşim yerlerinden Bafra'nın kuzeybatısında Kızılırmak kıyısında bulunan İkiztepe, Samsun'daki Dündartepe ve Samsun'un güneyindeki Kavak'ta yapılan araştırmalarda bu dönemin mimarisinin zayıf olduğu ve bir idari merkezi göstermeyeceği anlaşılmıştır¹⁸. İlk Tunç Çağı'nın son aşamasına tarihlenen, Tokat'ın kuzeyindeki Erbaa yakınındaki Horoztepe mezarlığının, Alacahöyük mezarlarından en geç olanlarıyla çağdaş ya da onlardan daha geç olabileceği, burada ele geçen buluntulara göre tarihlenmenin en erken 2100'lere yapılabileceği kazıları yürüten arkeologlar tarafından belirtilmiştir¹⁹.

İlk Tunç Çağı'nın Anadolu'nun doğu ve güneydoğusunda da önemli ölçüde temsil edildiği anlaşılmıştır. Daha çok Suriye ve Mezopotamya kültürleriyle ilişkili olarak karşımıza çıkan²⁰ güneydoğunun bu dönemde yoğun olarak iskan edildiği görülmektedir. İslahiye bölgesindeki Tilmenhöyük'te yapılan kazılarda 3d-e safhalarının İlk Tunç III dönemine ait oldukları ve bu evrelerde

---

¹¹ İlerdeki sayfalarda değineceğimiz üzere, şar tamhari metinlerinde yerel bir kral tarafından idare ediliyor olarak görülen Puruşanda'nın büyük olasılıkla Acemhöyük olabileceği kabul edilir.

¹² V.Sevin, *Anadolu Arkeolojisi*, İstanbul 1997, s.89

¹³ H.Goldmann, *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus II*, New Jersey 1956, s.32 vd.

¹⁴ S.Lloyd-J.Mellart, *Beycesultan I*, London 1962, s.58 vd.

¹⁵ C.W.Blegen, *Troy I,I*,1950, s.201 vd.

¹⁶ Blegen, a.g.e., s.205.

¹⁷ Blegen, a.g.e., s.372; S.Lloyd, "The Early Settlement of Anatolia," *The Dawn of Civilization*, London 1961, s.187; Yakar, *The Later Prehistory. I*, s. 39, 66.

¹⁸ Yakar, *An.St.* 35, s.30.

¹⁹ Özgüç-M.Akok, *Horoztepe, Eski Tunç Devri Mezarlığı ve İskan Yeri*, Ankara 1958, s.31.

²⁰ Sevin, a.g.e., s. 97

Tilmenhöyük'ün önemli bir yerleşmeye sahne olduğu ortaya konulabilmektedir²¹. Güneydoğudaki kentleşmenin örnekleri olarak, bu döneme ait olmak üzere, Kargamış, Zincirli, Samsat ve Lidarhöyük'ün de adları verilebilir²². Şanlıurfa yakındaki Titriş ve Kazane, Harran ovasındaki Harran²³ höyükleri de söz konusu dönemin dikkati çeken yerleşmelerindendir.

Keban baraj gölü altında kalan, 11-13. tabakaları İlk Tunç III dönemine tarihlenen Tepecik²⁴, bu çağda bir kent yerleşmesinden çok büyük bir köy veya kasaba olarak tanımlanmaktadır²⁵. Yine aynı bölgedeki Korucutepe'nin E evresi İlk Tunç III'ün erken, F evresi da geç dönemlerine konulmaktadır²⁶. Korucutepe'nin bu bölgenin önemli yerleşmelerinden biri, hatta belki bulunduğu yerin idare merkezi olduğu yolunda görüşler ileri sürülmüştür²⁷. Tıpkı Korucutepe gibi, bölgenin önemli bir yerleşmesi olan Norşuntepe'de 6. tabaka İlk Tunç III'e verilirken, 7. ve 8. tabakalar İlk Tunç III'ün erken evrelerine aittirler

İlk Tunç III dönemi, kentleşmenin hız kazandığı ve Anadolu'da kent devletlerinin varlığının ortaya konulduğu süreç olarak anılabilir. İlk Tunç III, Anadolu'da belli bir bölgede hakim olan siyasal ve askeri gücü elinde bulunduran sülalelerin ortaya çıkış dönemi olarak belirlenmektedir²⁸. Söz konusu döneme ait buluntuların değerlendirilmesi, kentlerin ortaya çıkışı, ortak tarım çalışması, sosyo-politik organizasyonlar, metal işleme sanatı, yani profesyonellik gerektiren, toplum ihtiyacına yönelik çalışmalar, iş bölümü, buna bağlı olarak toplumsal tabakalanma ve Anadolu'da bu dönemde çok sayıda kent devletinin olduğuna²⁹ dair yorumlara kuvvet kazandırır. Anadolu'nun batısı, bu anlamda orta ve güneydoğusu kadar gelişmemiştir³⁰. İlk Tunç Çağı'nın son evresine tarihlenen yerleşmelerde sur duvarlarının ortaya çıkarılmış olması, sürekli dış tehdidin olduğuna kanıt sayılmaktadır. Anadolu'nun bu dönemdeki siyasal yapısına, yani kent devletleri ve bunların birbirleriyle olan mücadelelerine bağlanabileceği gibi, aynı zamanda bu durum dışarıdan olan istila hareketleriyle de ilgili görülebilir.

İlk Tunç Çağı'nın son evresinde Anadolu'ya dair ortaya konulabilen bilgileri, bu dönemde Mezopotamya'da hüküm süren, ancak idare ettikleri devletin etki alanı Mezopotamya sınırlarını aşan Akkadlı krallara ilişkin belgelerdeki kimi kayıtlarla da destekleyebilmekteyiz. M.Ö. 4. binyılın sonlarına doğru

---

²¹ U.B.Alkım, "Dördüncü Dönem Tilmen Höyük Kazısı (1962)," *TAD* 12 (1962), s.7; U.B.Alkım, "İslahiye Bölgesi Araştırmaları ve Tilmen Höyük Kazısı," *TAD* 13 (1964), s.8.

²² Yakar, a.g.y.

²³ Harran'ın İlk Tunç Çağı'nın son dönemlerinde bölgenin siyasal görünümüne katkıda bulunan ilgi çekici bir bilgi olarak, bir kraliçenin yönetiminde olduğuna ilerde kısaca değinilecektir.

²⁴ U.Esin, "Tepecik Kazısı, 1970," *Keban Projesi 1970 Çalışmaları*, Ankara 1972, s.137 vd.

²⁵ U.Esin, "Tepecik Kazısı, 1974," *Keban Projesi 1974-75 Çalışmaları*, Ankara 1982, s.93 dn.59.

²⁶ M.N.van Loon, *Korucutepe II*, New York 1978, s.6.

²⁷ Yakar, *The Later Prehistory. II*, s.280.

²⁸ Yakar, a.g.e. I, s. 36, 47; II, s. 280, 399

²⁹ Alkım, *Anatolia I*, s.81.

³⁰ Mellink, a.g.e., s.139.

Mezopotamya'nın güneyinde ilk kez karşımıza çıkan yazı, Akkad devleti (M.Ö. 2350-2150) zamanında bu uygarlığı ortaya koyanlar tarafından da kullanılmaktaydı. Anadolu'nun henüz yazı ile tanışmadığı bu dönem, Akkadlı kralların tarihsel içerikli yazıtlarındaki bu topraklara dair sınırlı kayıtları dolayısıyla Anadolu'nun protohistorik çağı olarak da adlandırılır.

Anadolu'ya ilişkin en eski içerikli bilgilerin bulunduğu şar tamhari (savaşın kralı) adıyla anılan efsanevi metinlerin, Mezopotamya'da, Mısır'da Tell el Amarna'da ve Anadolu'da Boğazköy arşivinde nüshaları ele geçmiştir³¹. Sarayına dek gelen tüccarların yardım istekleri üzerine olsa gerek, Acemhöyük'te lokalize edilmek istenen Buršahanda(Purušhanda)'ya³² dek olan, Akkad kralı Sargon'un Anadolu'ya seferini konu alan metinde anlatılanlar, Amarna nüshası temel olmak üzere özet olarak şöyledir: Öncelikle kral Sargon'a, Buršahanda'ya değin yolun zorlukları, geçilmez ve zahmetli olduğu anlatılmaktadır (öy. 1-12). Daha sonra tüccarların, huzuruna çıkarak ve savaşçı olmadıklarını belirterek Sargon'dan yardım istemeleri vardır (Bu tüccarlar Anadolu'daki Buršahanda[Purušhanda] kentinden ve şikayetlerinin konusu da Anadolulu yerli bir kral olan Nur-daggal olmalıdır) (öy. 13-20). Sargon'un sorması üzerine tekrar Buršahanda'ya değin yolun güçlüklerinden bahsedilir (öy. 21-27). Metnin arka yüzünün ilk bölümünde Nur-daggal ve onun hitap ettiği askerlerinin Sargon'a meydan okur tarzdaki ifadeleri yer almaktadır. Hemen arkasından da Sargon'un Nur-daggal'ın kentini ele geçirdiği anlatılır. Sargon'un kuvvetleri, metinden anlaşıldığına göre kentin surlarını yıkmış ve herhalde ciddi bir direnmeyle karşılaşmaksızın ele geçirmiştir (ay. 3-12). Nur-daggal'ın Sargon'un huzuruna getirilmesi, Sargon'un Nur-daggal'a çıkışması ve onun Sargon'un üstünlüğünü kabul ettiğini bildiren sözleri... (ay. 13-23).

Yukarıda içeriğinin özetini verdiğimiz şar tamhari metninde konumuz açısından üzerinde durulması gereken hususlardan biri, söz konusu dönemde, yani

---

³¹ Bu metinlerin Tell el Amarna nüshası VAS XII Nr.193'te çivi yazılı kopyası yayınlanmış, O.Schroeder, "Die beiden neuen Tontafeln," *MDOG* 55 (1914), s.39-45'te tercümesi verilerek işlenmiştir. E.Weidner, *Der Zug Sargons von Akkad nach Kleinasien*, *BoSt VI*,1922, s.62-71'de transkripsiyon ve tercümesi ile yayınlanmıştır. Bir tercüme ve inceleme de W.F.Albright, "The Epic of the King of Battle: Sargon of Akkad in Cappadocia," *JSOR* 7 (1923), s.1-20'de verilmiştir. Asur nüshasının KAV 138'de çivi yazılı kopyası yayınlanmış, Weidner, *BoSt VI*, s.75'te üzerinde durulmuş, transkripsiyonu verilmiştir. Boğazköy nüshası *KBo III 9* (BoTU 1) , H.G.Güterbock, "Die Tradition und ihre literarische Gestaltung bei Babyloniern und Hethitern bis 1200,Zweiter Teil:Hethiter," *ZA* 44 (1938), s. 45-46'da transkripsiyon ve tercümesi ile yayınlanmıştır. *KBo XXII 6*, H.G.Güterbock, "Ein neues Bruchstück der Sargon-Erzählung 'König de Schlacht'," *MDOG* 101(1969), s.14-26'da yayınlanmıştır. Boğazköy'de ele geçenler dışında diğer nüshalar toplu olarak J.G.Westenholz, *Legends of the Kings of Akkade, The Texts*, Indiana 1997, s. 102-139'da ele alınmıştır.

³² Şar tamhari metinlerinin Tell el Amarna nüshasında Buršahanda olarak geçen bu kentin adı Hititçe çivi yazılı belgelerde, Purušhanda, Paršuhand/ta formunda yer almaktadır: Bak.H.Ertem, *Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları Dizini*, Ankara 1973, s.113; G.F.del Monte-J.Tischler, *Die Orts-und Gewässernamen der hethitischen Texte (RGTC VI)*, Wiesbaden 1978, s.322-323. Bu şehrin adı Eski Asur kaynaklarında da Burušhattum olarak geçer: Bak. K.Nashef, *Die Orts-und Gewässernamen der altassyrischen Zeit (RGTC IV)*, Wiesbaden 1991, s.29-31. Orta Anadolu'da, genellikle Tuz Gölü'nün güneyinde olması gerektiği öne sürülen Purušhanda/Burušhattum, Acemhöyük'te lokalize edilmek istenmektedir.

Akkadlı Sargon zamanında, Anadolu'da tüccarlığı meslek edinen kişilerin var olduğu, bunların yerli tüccarlar olabilecekleri gibi, belki de Mezopotamyalı tüccarlar olduklarıdır. Herhalde bunlar ağırlıklı Anadolu ile Mezopotamya arasında ticaret yapıyorlardı³³. Sargon'a şikayetlerini ileten tüccarların bu şikayetlerine konu olan Anadolulu bir yerli kraldır. Bu yerli kralın, yani Nur-daggal'ın kendi askerleri olduğunu; Sargon'un yaptığı sefer sonucunda, Nur-daggal'ın kentinin kapısını yıkarak, duvarlarını delerek ele geçirdiğini; buna göre, bu Anadolu kentinin etrafında sur bulunduğunu öğreniyoruz³⁴. Sargon'un kentte büyük yıkım yapmadan, kolayca ele geçirdiği ve kral Nur-daggal'ın hemen teslim olduğu anlaşılmaktadır³⁵. Nur-daggal'ın Hititçe nüshada açıkça görülen kral unvanını taşıyor olması³⁶, onun kentine ilişkin yukarıda belirttiğimiz metinde yer alan ifadeler, burada bir kent devleti ve kent devleti kralı ile karşı karşıya olduğumuzu ortaya koymaktadır. Temsilcilerinin Sargon'un huzuruna kadar çıktığı tüccarlar eğer Anadolulu iseler, bunların o zamanın güçlü devleti Akkad'ın kralından yardım istemeye gidecek kadar organize olduklarını; Mezopotamyalı olsalar bile, yine de Anadolu'da organize bir ticaret geleneğinin daha bu zamanlarda yerleşmiş olduğunu göstermektedir.

Akkad Krallığı'nın tahtında Sargon'dan sonraki üçüncü kral olarak, aynı zamanda onun torunu olan Naram-Sin'i görmekteyiz. Mezopotamya'da ve Anadolu'da ele geçmiş olan ve Naram-Sin'in mücadelelerini konu alan metinlerden³⁷, bu kraldan yüzyıllar sonrasına ait olmak üzere Boğazköy arşivinde ele geçmiş olan nüshada³⁸, Enlil mabedini inşa ettirdikten sonra ona karşı isyan eden kentler krallarının adlarıyla birlikte sayılmaktadır³⁹. Bu kentler arasında daha sonraki dönemlere ait bir çok yazılı belge vasıtasıyla Anadolu'da olduklarını bildiklerimiz vardır. Hatti kralı Pamba, Kaniş kralı Zipani, Amurru kralı Huwaruwaş, Sedir Dağları kralı Işqippu, Kurşaura kralı Tişbinki adı okunabilenler arasında bizim açımızdan önem taşıyanlardır. Bunlardan Amurru Suriye'de iken⁴⁰,

---

³³ Burada hemen akla M.Ö. 2. binyıl başlarında Anadolu ve Mezopotamya arasındaki Asurlu tüccarlarca yürütülen çok organize ticaret gelmektedir. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'ndaki organize ticari faaliyetlerin ilk ortaya çıkışı Sargon zamanıyla ilgili olabilir. Bak. Günbattu, a.g.e., s.148.

³⁴ Tell el Amarna nüshasında ilgili satırlar şöyledir:

ay. 3 "Nur-daggal, ağzını açar ve askerlerine konuşur..."

ay. 7-9 "...Nur-daggal henüz ağzındaki sözü bitirmemişti, o zaman Sargon onun şehrini düşürdü, Prenslerin Kapısını genişletti, iki *ikû* genişliğinde. Onu yıktı, onun duvarının en yüksek kısmında bir gedik açtı, onun sarhoş adamlarının hepsini vurdu..." Bak. Westenholz, *Legends of the Kings of Akkade*, s.109-113.

³⁵ Nitekim I.Hattuşili'nin Yıllıkları'nda da Sargon'un Hahha'yı "yakıp yıkmadığı ve dumanını göğe savurmadığı"ndan bahsedilir. I.Hattuşili'nin biraz da kendine pay çıkarmak için, özellikle vurguladığı bu husus, şar tamhari'deki Nur-daggal'ın kentine karşı olan tavırla uyuşur.

³⁶ *KBo* XXII 6 21

³⁷ Westenholz, a.g.e., s. 246 vd.

³⁸ *KBo* III 13 (2BoTU 3).

³⁹ Bak.Güterbock, ZA 44, s.67 vd.; J.G.Westenholz, "Relations Between Mesopotamia and Anatolia in the Age of the Sargonic Kings," *XXXIV.Uluslararası Assirioloji Kongresi (6-10. VII. 1987 İstanbul)*, Ankara 1998, s.14 vd.

⁴⁰ Amurru'nun Hititçe çivi yazılı metinlerde geçtiği yer için bak: Ertem, a.g.e., s.9; del Monte-Tischler, a.g.e., s.14-15. Eski Asurca metinlerdeki için bak: Nashef, a.g.e., s.10-11.

Sedir Dağları ile kastedilen de Amanoslar'dır⁴¹. Diğer üçü, Hatti, Kaniş ve Kurşaura⁴² Anadolu'da yer alır. Akkadlı Naram-Sin'i konu alan söz konusu metinde kralları ile birlikte adları okunabilen diğer şehirlerle ilişkin bu belge dışında bilgi sahibi olamıyoruz. Onlar da herhalde Anadolu'da ve Kuzey Suriye'de olmalıydılar. Naram-Sin'in, adları sayılan toplam 17 kralın oluşturduğu ortak bir güce karşı savaştığı ve bunları yendiği anlatılmaktadır

---

⁴¹ Bak. del Monte-Tischler, a.g.e., s.143.

⁴² Burada geçen Kurşaura'nın, sonraki dönemlerdeki Garsaura(Aksaray) olduğu kabul edilmektedir. Bibliyografya için bak.: Ertem, a.g.e., s.80; del Monte-Tischler,a.g.e., s.227.